

Bíró Anikó: Egészségi állapot, egészségügyi ellátások igénybevétele és nyugdíjba vonulás összefüggései

MTA doktori értekezés bírálata

Tudománymetriaai eredmények

A jelölt összes hivatkozásának száma 965, a dolgozat alapjául szolgáló publikációk idézettsége 110, legtöbbet idézett publikációja 207 idézettel (2015-ben publikált). A publikációk túlnyomó többsége nemzetközileg elismert, színvonalas (Q1 SCImago minősítésű) angolnyelvű folyóiratban jelent meg. Ezek figyelemre méltó adatok, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy Bíró Anikó korából fakadóan a legtöbb publikáció (jóval) kevesebb mint egy évtizedes múltra tekint vissza.

Összegezve megállapítható, hogy a jelölt a nemzetközi tudományos életbe megfelelően beágyazott, kutatási eredményei megfelelő visszhangra találnak, eredményei a nemzetközi porondon is ismertek. A fentiek alapján bátran kijelenthető, hogy teljesíti az MTA Doktora cím odaítélésének ilyen vonatkozású feltételeit.

Az értekezés főbb céljai

Az értekezésnek alapvetően három kérdést vizsgál empirikus ökonometriaai módszerekkel:

- i) Egyrészt a nyugdíjazás hatását az egészségi állapotra és a gyógyellátás igénybevételére;
- ii) Másrészt, fordítva, az egészség hogyan befolyásolja a munkapiaci pozíciót; és
- iii) Végül, hogy a nyugellátás összege milyen hatással van az egészségügyi szolgáltatások igénybevételére.

Eredmények

A fenti első kérdés megválaszolására egy “double-hurdle” panel modell kerül megbecsülésre az 1.18 fejezetben (34. oldal) fix idő es egyedhatásokkal, instrumentális változó igénybevételével, az esetleges endogenitásból fakadó torzítás elkerülésére. A becslések alapjául szolgáló adatbázis összeállítása már önmagában is figyelemreméltó, sok munkát és hozzáértést igényelt. A becslési eredményeket a 1.7-1.15 táblázatok tartalmazzák. Ha jól értelmezem az eredményeket, akkor egy dolog igazán meglepő: úgy tűnik, hogy a nyugdíjba vonulás, néhány kivételtől eltekintve, csökkenti az egészségügyi ellátások iránti keresletet.

Eddig a pontig az „önkéntes” nyugdíjba vonulás hatásait vizsgálta a dolgozat. A szerző által „kényszernyugdíjazásnak” nevezett jelenség egy „természetese kísérletnek” tekinthető, amit egy 2013-as rendelet változás generált. Ennek hatására azon egyének többsége, akik egyszerre nyugdíjat kaptak és mellette közalkalmazotti jogviszonyban is dolgoztak, munkaviszonyukat megszüntették. Ezt nevezi a szerző „kényszernyugdíjazásnak”. Ez a nagyon érdekes elemzés szinte hiánypótló a nemzetközi irodalmat is figyelembe véve!

Az elemzés az 1.18 fejezethez nagyon hasonló modell segítségével történik, lásd a (1.19), illetve (1.20) képleteket. Érdekesnek tartom, hogy a kapott eredmények alapvetően nem térnek el az (1.18)-as modell becslési eredményeitől, talán csak a mentális egészségre gyakorolt hatás újdonság, bár ez sem nem meglepő.

Az értekezés második fejezete a fent megadott második kérdésre keresi a választ, nevezetesen, hogy az egészségi állapot milyen mértékben hat a nyugdíjba vonulási döntésre.

Az empirikus modellek háttérének bemutatása és bevezetése ebben a fejezetben is rendkívül alapos és átgondolt. Az becslések alapjául szolgáló adatbázis összeállítás itt is nagy hozzáértést igényelt. A 2.1-2.4 táblázatokban található eredmények meggyőzőek. Viszont lenne két megjegyzésem az eredményeket illetően (és ezek talán a többi fejezetre is érvényesek):

- i) Számomra nem teljesen világos, hogy a megfigyelések nagy száma mennyiben járult hozzá az egyes változók szignifikanciájához (ilyen nagyszámú megfigyelés esetén, amennyiben a becslés konzisztens, nem sok értelmét látom az erre vonatkozó hipotézis vizsgálatnak).
- ii) Hiányolom az R^2 (vagy az ennek megfelelő illeszkedést kifejező) mutatókat a táblázatokból, valamint esetleg néhány további statisztikát a becslt modellek empirikus helyességéről, illeszkedéséről.

Számomra ebben a fejezetben a legérdekesebb eredményekre a 2.5 alfejezetben bukkantam, amely az egészségsokk hatásait vizsgálja a rokkantsági nyugdíjba vonulást illetően. A 2.16 háromdimenziós panel modell nagyon érdekes és szokatlan, mert valójában két idődimenzió van. De a modell konkrét specifikációjában az ebből eredő heterogenitást sikerül megfelelően kezelni. Az itt kapott eredmények megerősítik, ismereteim szerint az irodalomban először, azt az így utólag magától értetődőnek tűnő megállapítást, hogy az egészség sokk jóval nagyobb hatással van a munkavállalókra egy alacsony termelékenységű vállalatnál, mint egy „kiemelkedő” termelékenységűnél.

Szintén érdekesnek találom, hogy az alapos adatelemzés (2.6 fejezet) is alátámasztja azt az intuíciót, hogy az alacsony várható nyugellátás következtében az egyéni vállalkozók körében nagyobb a hajlandóság tovább dolgozni és bent maradni a munkaerő piacon.

A disszertáció harmadik fejezete a nyugdíj összege és az egészségi állapot közötti összefüggéseket vizsgálja. A leíró adatelemzések a fejezet elején rendkívül érdekesek és alaposak. Számomra a (3.1) modell profin végrehajtott) IV alapú becslési eredményei és azok értékelése a legérdekesebb. Szintén megemlíteném a 3.2 modell becsléséből levonható tanulság, hogy a nyugdíjasok gyakran ütköznek likviditási korlátba, ami többek között kihat a a gyógyszervásárlási hajlandóságukra.

Összegezve, a dolgozat kiváló bizonyítéka Bíró Anikó nemzetközi mércével mérve is, kimagasló elemzői és modellépítő képességeinek, és annak, hogy az így kapott eredményeket tudományos igényességgel, de közérthetően tudja megfogalmazni és közzétenni. Irigylésre méltó képességek!

A fentiek alapján javaslom a nyilvános védés kitűzését.

Végezetül szeretnék még egy megjegyzés tenni: Gyakran hallani azt a véleményt akadémiai körökben, hogy a társadalomtudományok terén „szinte lehetetlen” kimagasló nemzetközi tudományos folyóiratokban publikálni, különösen, ha valaki ezt itthonról próbálja meg. Bíró Anikó kutatói és publikációs tevékenysége a legjobb cáfolata ennek a tévhitnek!

2025, november 5.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Mátyás László'.

Mátyás László, D.Sc